

משטרת המחשבות כבר כאן - הזדמנות לשיפור החברה

אברום רותם 7/2014

מבצע/ מלחמת "צוק – איתן" חשפה את ההשפעות השליליות של הרשת החברתית על ההתנהלות במצבי עקה וחרום. במסגרת הוויכוח הציבורי שמתבטא אף בעימותים פיזיים ברחובות, נעשה שימוש ברשת החברתית, בה נשפט האדם בתחום העיסוק המקצועי שלו ומעמדו החברתי על פי התבטאויות שכתב, שהן מחוץ לקונצנזוס הציבורי בכלל, ובמקרים אחדים, כמו מערכת החינוך, גם בניגוד לנהלים ולאג'נדה המקצועית. מנגד, משמשות התבטאויות קיצוניות של בודדים, למסע הכפשה וליבווי אש בין מגזרית, וביטוי לחששות קיומיים שבאות לידי ביטוי בקריאה להחרמות. לפני דיון בסוגיה – להלן מספר דוגמאות בודדות, מתוך עשרות, שתחילתן בפייסבוק (מבצע "צוק איתן" 22-24/7/2014)

א. עובדים ערבים שהביעו זיעה בפייסבוק הפרטי שלהם - פוטרו מעבודתם

הרופא פרסם תמונה של נתניהו כערפד בעזה – והושעה

רופא בבית החולים שערי צדק הושעה מעבודתו לאחר שפרסם פוסטים מלאי שנאה נגד פעילות צה"ל בעזה והרג אזרחים (...). "זו חציית גבול", הסביר מנהל ביה"ח את ההחלטה להשעות את הרופא.

בצפון פוטר עובד עיריית צפת בעקבות פוסט שפרסם בגנות המדינה
גיא ורון, יוסי זילברמן, חדשות 2, 21/07/14

אח בשיבא כינה חיילי צה"ל "פושעי מלחמה" – והושעה

עובד ממוצא ערבי מבית החולים שיבא העלה לעמוד הפייסבוק האישי שלו סטטוס בו הוא מכה את חיילי צה"ל פושעי מלחמה. הוא הוזמן לשימוע, ומשלא הגיע – פוטר. "כל המפר את עקרון הסובלנות אין מקומו איתנו", אמר מנהל בית החולים. ירון קלנר 22.07.14 Ynet

פסיכולוגית עובדת עיריה - פוטרה

ראש העיר לוד פיטר עובדת ערבייה שהביעה שמחה על מות חיילים בעזה. העובדת, המועסקת כיועצת פסיכולוגית, כתבה בפייסבוק "13 הרוגים, שירבו אמן".

רופא בבית חולים בירושלים ועובד בעיריית צפת הושעו בנסיבות דומות.
אור קשתי, אלי אשכנזי, ניר חסון 22.07.2014 ה"ארץ".

מורה שכינתה (בפייסבוק) יהודים "רוצחים נאצים" –

תמשיך ללמד

ניילם אלחילילי, מורה בתיכון ברמלה זומנה לשימוע וננזפה; המורה התנצלה אך הוסיפה: "גזענים יהודים לא היו מפוטרים מעבודתם"

רעות וילף, NRG 24/7/2014

ב. סלבריטאים משמיצים ומוחרמים ...

אורנה בנאי מתנצלת: "אין לי בית אחר"

בנאי צוטטה: "יתנו לצה"ל לנצח? אני לא יכולה להגיד דבר כזה". לאחר ביקורת מתלהמת עליה ("לכי לעזה"), ופיטוריה מפרסום "מנו ספנות", היא מתנצלת: "היום אני מבינה, יותר מבעבר, שאנחנו לא מתמודדים מול העם הפלשתינאי, אלא שאנחנו במלחמה צודקת מול ארגון טרור אכזרי, המתייחס לעם שלו באותה דרך בלתי אנושית בה הוא מתייחס לאויב שלו. ארגון טרור המוכן להקריב את עמו, גברים, נשים וילדים, למען מטרתו היחידה והיא לגבות מחיר כואב מהעם שלי, מהמדינה שלי."



שימו לב להקצנה מתריסה בביטוי - "Israhell"....

ג. התבטאויות קיצוניות של בודדים, שהופך דלק לליבוי אש ההחרמות והגזענות הבין מגזרית על ידי הפצה ושיתוף חוזר של משתמשים כעוסים ופגועים מהתבטאויות אלו.



בכל הדוגמאות שלמעלה, מתגלה לעינינו חוסר מודעות וחוסר מודעות לחצית הגבולות בין האישי לבין הציבורי/ מקצועי.

מבחינה חוקית הסוגיה מורכבת. השאלה היכן כל מקרה ומקרה נופל על פני הסקלה המפרידה דיעות אישיות, אמונה דתית והשקפת עולם, לבין זכויות העובד. אך לא נעמוד על סוגיה משפטית מורכבת זו, אלא על הפן האקטואלי של השימוש במדיה החברתית, כמו בפייסבוק כבמה לרגשות אישיים, לכעס על המתרחש ולתסכול, במיוחד כשברקע נשמעות דיעות והשקפות עולם הפוכות לקונצנזוס, המבוטאות אף הן בהקצנה וללא בקרה עצמית

גלאי מחשבות

הבה נשאל עצמנו שאלה היפותטית: אם היה בידינו גלאי מחשבות והיינו יכולים לפענח מחשבות של כל עובד ועובד, האם היינו מפטרים אותו על כך כי מחשבותיו אינן עומדות בסטנדרטים ובערכים שהנהלה החליטה שהם אלה ולא אחרים? האם הוא יפוטר כי מחשבותיו שליליות כלפי הבוס שלו, כלפי הארגון או המדינה? האם הוא יפוטר או אף יועמד לדין על מחשבות אלימות כלפי אנשים אחרים, סטיות מהנורמה החברתית המקובלת, גם אם אינן באות לידי מימוש מציאותי, אלא בדמיון בלבד?

האם נשפוט עדה או מגזר שלם בגלל מחשבות אלימות ו/או שליליות של בודדים מתוכה?

לכאורה התשובה ברורה, אך למעשה אנו מצויים כעת חיה במציאות כזו, רק שהמשתמשים **במדיה החברתית**, אינם נותנים את הדעת שהם למעשה תחת השפעת גלאי המחשבות, וגם לא על ההשלכות של גילוי מחשבות אלו.

קיימת תפיסה מוטעית, שישנה כיפת ברזל המגנה באופן הרמטי ומוחלט על זכותי האזרחית להביע את שעל ליבי במדינה בכפוף לזכות יסוד של **חופש הביטוי** וחופש הדיבור, גם אם נוציא מהמותר מקרי קיצון כמו ביטחון מדינה וכיוצא באלה. קיימת אשליה של מוגנות בעצם פרסום ביטויים מוקצנים, ואו פוגעניים ואו כאלה הפוגעים במודע ברגשות של ציבורים שונים בחברה, מתוך אי מודעות ועיוורון, להשלכות ולהשפעות הציבוריות של פרסום כזה.

עד העידן החברתי הגורף בציבור, הקיים רק שנים מספר, אפשרות ההבעה בציבור הייתה מוגבלת ומבוקרת. כיום המדיה החברתית מאפשרת ביטוי מחשבות, שללא בקרה הולמת, ההשפעה שלה, קודם כל על המגיב, עלולה להיות הרסנית, ובמקרים מסוימים, לאור תקדימים משפטיים ותיקים מאד וחדשים, של פגיעה ברגשות הציבור, פגיעה בכבוד האדם ואחרים- החוק לא תמיד יעמוד לצד המתבטא בציבור ללא בקרה.

מודעות , הכלה, שכל ישר ולב נקי

- **לציבור החשוף להתבטאויות** - פרט למקרים פתולוגיים, אין לצאת מתוך נקודת הנחה, שהתבטאויות מוקצנות ומתריסות, שניכר שהן נובעות מהמיית הלב נסער במיוחד, כפי שבאים לידי ביטוי במצבי מועקה ומצוקה קיומית, כמו במבצע/ מלחמה "צוק איתן", מראות פוטנציאל של אדם המסוכן לציבור, ובהזדמנות הראשונה הוא יפגע באחרים. יש לגלות סלחנות, הכלה ואורך רוח, גם אם הדברים קשים ומצליפים, והם בניגוד גמור לקונצנזוס, ואפילו להשקפת העולם הרואה קודם כל את טובת החברה, הציבור המסוים ואף הטובה האישית.

נכון, מאד פוגע, ואף מעליב, להיחשף להתבטאויות כמו בדוגמאות שכאן שהן רק קצה קרחון, המערערות את עצם קיומה של המדינה והאתוס החברתי המקובל, על ידי אנשים מן השורה כמו רופא, פסיכולוג, מורה או נותן שירות כלשהו.

אך עדיין, לצד ההבנה של חשיבות חופש הביטוי והדיבור, דוקא הקשבה להדהודים בין המילים, עשויה גם להביא להבנה טובה יותר של התסכול והמועקה בהם נמצאים ציבורים שונים, לנוכח המציאות ולנוכח אתוס תרבותי, חברתי לאומי שהם מרגישים לא שייכים אליהם. ומכאן אפשר גם לצאת לדרך חדשה של הכלה טובה יותר מהקיימת היום.

- **מצד המתבטא עצמו** – עליו להיות מודע הרבה יותר להשלכות של ביטוי חופשי של מר נפשו, ובמיוחד להשלכות חברתיות ואישיות שהוא ודאי לא התכוון לכך. גלאי המחשבות כמו פייסבוק או טוויטר, אינו סלחן, אפילו לא למעידות וסערת נפש רגעית, ואלף כבאים לא יכבו את הבעירה שהוצתה, ולא ניתן להחזיר את הגלגל לאחור, גם לא בהתנצלויות בדיעבד.

- **מצד הנפגעים בשם כולם** – יש לפתח מודעות להשלכות של שיתוף והפצת התבטאויות מוקצנות ובלתי הולמות לנורמה החברתית השלטת, וודאי אם מדובר בקריאה לא מוסרית לפגיעה או חרם כתוצאה מכך. זו פעולה הגורמת לאש רעה שמכרסמת בסופו של יום בחברה כולה. **התעלמות** היא כלי חזק בהרבה מכל שלהוב נוסף. דוקא הכעס והפגיעה בשם

כולם, וההפצה של הביטויים המתועבים שאחרים כתבו והתגלו ברשת, משיגים את ההפך. שכן דוקא הנפגעים משמשים שופר ומגבר וכלי להפיץ שיטנה ברבים, במקום להתעלם, ובכך ההתבטאויות הקשות תעלמנה מעצמן. אין לתת מקום ויש להחניק את תחושת הנקמה המחלחלת, אותו הרצון לפגוע במתבטא הקיצוני. לזכור את דברי הזקנים " אז הוא אמר, אז מה? השמיים נפלו?"

גלאי המחשבות כמחיש את הגאולה

גלאי המחשבות המתגלם במלוא קומתו באמצעות המדיה החברתית, כמו הפייסבוק, ווטסאפ והטוויטר הזמינים כמעט לכל אחד ומידיים, מזמן לעשות טוב: דוקא בימים קשים של מועקה וחרדה קיומית, שמוציאה מהבן אדם דברים שבדיעבד הוא לא יהיה גאה בהם בלשון המעטה, לתת מרחב גדל והולך לכל אחד ואחד מאתנו לשיקול דעת, לתבונה, לבשלות האישית ולהכלה לנהל אותנו, ולהתגבר ולהכחיד היעלבות ילדותית מכל מי שלא חושב כמונו, ודעתו בנושאים חברתיים ולאומיים שונה מאתנו.

רק חברה שמכילה שונות הופכת לשלמה יותר, ורק מגלה מחשבות מחדד אתגר זה ומאפשר יישום מלא, ורק כך יבא לציון גואל, לא ההפך. ■■